

Ενημερωτικό Δελτίο για τη Μέση Ανατολή και τη Μεσόγειο

Συντάσσεται από την Ομάδα Εργασίας
του Κέντρου Μεσογειακών &
Μεσανατολικών Σπουδών του
Ινστιτούτου Διεθνών Σχέσεων
(ΚΕ.Μ.ΜΕ.Σ.)

Σε αυτό το τεύχος:

Ο Δρόμος από το Ριάντ προς τη
Μόσχα περνάει από το Γκρόζνι

Σελ. 2

Hawala και φιλανθρωπικές
οργανώσεις: Σύστημα συναλλαγών
και αλληλεγγύης ή χρηματοδοτικοί
μηχανισμοί τρομοκρατών

Σελ. 4

Σαουδική Αραβία: *Ελιγμοί εν μέσω
υφάλων και παγόβουνων*

Εσωτερικές εξελίξεις Σελ. 6

Σινοσαουδαραβικές σχέσεις Σελ. 8

Βιβλιοπαρουσίαση
Oliver Roy, *Globalised Islam: The
search for a new Ummah*

Σελ. 10

Σύντομες ειδήσεις

Σελ. 13

ΑΦΙΕΡΩΜΑ: ΕΝΕΡΓΕΙΑ & ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΙΑ

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟ ΡΙΑΝΤ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΟΣΧΑ ΠΕΡΝΑΕΙ ΑΠΟ ΤΟ ΓΚΡΟΖΝΙ

Ενώ ο "πόλεμος κατά της τρομοκρατίας" φέρνει τη Σαουδική Αραβία σε θέση άμυνας, η Ρωσία φαίνεται να το εκμεταλλεύεται για να ενδυναμώσει τη θέση της τόσο στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου, όσο και στη σύγκρουση με τους Τσετσένους. Ωστόσο, αφενός, ο ανταγωνισμός μεταξύ των δύο χωρών για τα μερίδια της παγκόσμιας αγοράς ενέργειας είναι έντονος, αν και υπάρχουν προσπάθειες συνεργασίας και η αποδυνάμωση της Σαουδικής Αραβίας είναι μάλλον προσωρινή, αφετέρου, τα "παιχνίδια" με την ισλαμική τρομοκρατία ενέχουν κινδύνους.

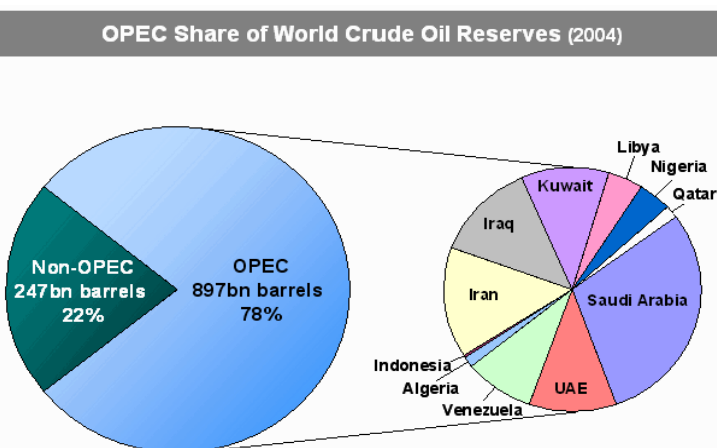
Όταν οι ΗΠΑ κήρυξαν τον "πόλεμο κατά της τρομοκρατίας", πολλές χώρες που αντιμετώπιζαν αντίστοιχα εσωτερικά προβλήματα, όπως το Ισραήλ και η Ρωσία, φρόντισαν να "ανέβουν στο τρένο" της παγκόσμιας εκστρατείας κατά της Al-Qaeda και των συγγενικών της οργανώσεων ανά τον κόσμο. Η Ρωσία που, εδώ και 15 χρόνια, βρίσκεται σε εμπόλεμη κατάσταση με τους αυτονομιστές της Τσετσενίας, ανέκαθεν προσπαθούσε να συνδέσει τους Τσετσένους αντάρτες με τα διεθνή δίκτυα της ισλαμικής τρομοκρατίας. Στις 15 Ιουνίου 2000 ο Πρόεδρος Putin είχε δηλώσει, στο Βερολίνο: "ένα διεθνές δίκτυο τρομοκρατών, που χρηματοδοτείται από το εξωτερικό, χρησιμοποιεί την Τσετσενία ως προγεφύρωμα για να επιτίθεται στη Ρωσία" και ζήτησε την "ηθική στήριξη" της Ευρώπης στην καταπολέμηση της τρομοκρατίας στον Καύκασο. Όταν ο πόλεμος κατά της τρομοκρατίας έφερε στο στόχαστρο τη Σαουδική Αραβία ως κύριο "εξαγωγέα" του Ουαχαμπισμού, ιδεολογική βάση της φονταμενταλιστικής τρομοκρατίας, αλλά και ως κύριο χρηματοδότη της τρομοκρατίας, η Ρωσία ήταν από τους πρώτους που υιοθέτησαν την ρητορική κατά της Σαουδικής Αραβίας.

Στις αναφορές για τις σαουδαραβικές φιλανθρωπικές οργανώσεις, όπως οι al Haramain Islamic Foundation και International Islamic Relief, που ήταν πίσω από τα δίκτυα χρηματοδότησης, το όνομα της Τσετσενίας φιγουράριζε πάντα ανάμεσα στα πεδία δραστηριοποίησής τους. Το 2003 το FBI ανακοίνωσε ότι θα ερευνήσει την ενδεχόμενη σχέση μεταξύ της τσετσενικής αντίστασης και της Al-Qaeda, μετά το θάνατο αμερικανού πολίτη κατά τη διάρκεια της ομηρίας (Οκτώβριος 2002) στο θέατρο Nord-Ost της Μόσχας. Εξάλλου, μερικοί αεροπειρατές της 11ης Σεπτεμβρίου είχαν πολεμήσει στην Τσετσενία ενώ ο ίδιος ο Μπιν Λάντεν φέρεται να προσέφερε \$1500 σε όποιον εθελοντή πήγαινε να αγωνιστεί στην Τσετσενία. Υπό το φως αυτών των εξελίξεων, η επίσκεψη του πρίγκιπα Abdullah στη Μόσχα τον Σεπτέμβριο του 2003, δεδομένου και του ότι η προηγούμενη επίσκεψη ανώτατου αξιωματούχου έγινε το 1932, ήταν σίγουρα μια έκπληξη. Βέβαια, η πρωτοβουλία αυτή δεν συνδέεται αποκλειστικά ή, μάλλον, συνδέεται σε ένα μικρό βαθμό με την τρομοκρατία.

Οι ΗΠΑ συχνά αφήνουν να φανεί ότι η Σαουδική Αραβία πέρα από αναξιόπιστος πια στρατηγικός εταίρος έχει πάψει να είναι και ένας αξιόπιστος ενεργειακός προμηθευτής. Πολλοί υποστηρίζουν ότι η συμφωνία (Μάιος 2002) μεταξύ των ΗΠΑ και της Ρωσίας για "ενεργειακή συνεργασία", σηματοδότησε τη στροφή των ΗΠΑ από το σαουδαραβικό πετρέλαιο προς αυτό της Ρωσίας και ως εκ τούτου η επίσκεψη του Abdullah ήταν μια προσπάθεια εκτίμησης και αντιστροφής αυτής της τάσης ή ακόμα και εξισορρόπησης των ΗΠΑ. Ωστόσο, η υποτιθέμενη αυτή στροφή των ΗΠΑ πρέπει να ειπωθεί περισσότερο ως μια κίνηση εκφοβισμού, παρά ως μια πραγματική αλλαγή πολιτικής για τον απλό λόγο ότι η Σαουδική Αραβία παρέχει το 10% της παγκόσμιας ημερήσιας προσφοράς πετρελαίου ενώ κατέχει τα μεγαλύτερα αποθέματα του κόσμου (25%

των παγκόσμιων γνωστών αποθεμάτων). Σήμερα τα αποθέματά της υπολογίζονται στα 264 δισ. βαρέλια ενώ θεωρείται ότι στα επόμενα χρόνια θα βρεθούν νέα, της τάξης των 200 δισ. επιπλέον βαρελιών. Η βασιλική οικογένεια έχουν περισσότερα να φοβηθούν από την τεταμένη εσωτερική κατάσταση (βλ. αντίστοιχο άρθρο) παρά από την ενδεχόμενη απώλεια του ρόλου τους στην αγορά πετρελαίου.

Από την άλλη, τα αποθέματα της Ρωσίας είναι σαφώς μικρότερα (5,7% των παγκόσμιων γνωστών αποθεμάτων) και η εκμετάλλευσή τους είναι σχετικά ασύμφορη καθώς, αφενός, τα περισσότερα βρίσκονται στην αφιλόξενη Σιβηρία και, αφετέρου, το κόστος παραγωγής ενός βαρελιού ακατέργαστου πετρελαίου ανέρχεται σε \$10 – 12 ενώ το αντίστοιχο κόστος για την Σαουδική Αραβία είναι \$1,5. Παράλληλα, η αστάθεια στην Κεντρική Ασία και την Κασπία δεν επιτρέπει ασφαλείς προβλέψεις. Εξάλλου, το δίκτυο

μεταφοράς του πετρελαίου προσθέτει επιπλέον κόστος λόγω των μεγάλων αποστάσεων ενώ ταυτόχρονα είναι σε μεγάλο βαθμό ακόμα υπό σχεδιασμό, ενώ, οι υπάρχοντες αγωγοί περνάνε από "επικίνδυνες" περιοχές όπως η Τσετσενία. Η Ρωσία βέβαια έχει τεράστια αποθέματα σε φυσικό αέριο (περίπου το 1/3 των παγκόσμιων γνωστών αποθεμάτων). Εδώ, όμως, έχει, πέρα από τους παραπάνω περιορισμούς, να αντιμετωπίσει και το γεγονός ότι αν και διαδίδεται η χρήση του φυσικού αερίου, το πετρέλαιο παραμένει η κύρια ενεργειακή πηγή.

Στα πλαίσια αυτά η επίσκεψη του Abdullah πρέπει να ειδωθεί από μια διαφορετική οπτική γωνία. Η Ρωσία από το 1999 και έπειτα, ωθώντας την παραγωγική της ικανότητα στα όρια και ακολουθώντας μια πολιτική πολέμου τιμών επιβληθούμενη σ' αυτό από τις υψηλές τιμές της αγοράς, έχει αμφισβητήσει τον ρόλο της Σαουδικής Αραβίας στον OPEC, ως ρυθμιστή της παγκόσμιας παραγωγής, όταν δημιουργούνται διαταραχές στην προσφορά. Οι προσπάθειες που έγιναν το 2001 (συνάντηση των πετρελαιοπαραγωγών χωρών στην Βιέννη στις 14/11/2001) και το 2002 για συνεννόηση μεταξύ των μελών του OPEC και των άλλων πετρελαιοπαραγωγών χωρών κατέληξαν πάντα σε μια πρόχειρη συμφωνία που έμενε στα χαρτιά μόλις η τιμή του πετρελαίου ανέβαινε. Έτσι, η πενταετής συμφωνία διμερούς συνεργασίας για τη σταθερότητα στις αγορές πετρελαίου που υπεγράφη στα πλαίσια αυτής της συνάντησης, μπορεί να μεταφραστεί περισσότερο ως μια κίνηση επανεπιβεβαίωσης του ρόλου της.

Για την Σαουδική Αραβία που ο πετρελαϊκός της τομέας αντιστοιχεί στο 75% των κρατικών εσόδων, το 45% του ΑΕΠ και το 90% των εσόδων από εξαγωγές, το πετρέλαιο είναι μονόδρομος. Μετά την σταδιακή επάνοδο του Ιράκ, που έχει τα δεύτερα μεγαλύτερα αποθέματα στον κόσμο, στην παραγωγή πετρελαίου, η Σαουδική Αραβία προσπαθεί να κλείσει κάποια από τα πολλά "μέτωπα". Ταυτόχρονα επιχειρεί να διαφοροποιήσει, τουλάχιστον, την ενεργειακή της παραγωγή δεδομένου ότι προσπάθειες για γενικότερη διαφοροποίηση της οικονομίας έχουν επανειλημμένα αποτύχει. Χαρακτηριστικό είναι ότι η πρωτοβουλία SGI για το φυσικό αέριο για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων, που ξεκίνησε το 1998 με μικρά αποτελέσματα, απέκτησε νέα δυναμική τον τελευταίο καιρό. Η συμβολή της Ρωσίας εδώ αναμένεται να είναι σημαντική καθώς για την εκμετάλλευση του φυσικού αερίου απαιτείται μεγάλο κεφάλαιο και τεχνογνωσία. Σε συμφωνία του Ιανουαρίου του 2004 για την διεξαγωγή ερευνών, οι ρωσικές εταιρίες OAO και LUKoil ήταν μεταξύ αυτών που υπέγραψαν συμβόλαιο. Επιπλέον, σύμφωνα με δήλωση του Ρώσου πρέσβη στην Σαουδική Αραβία, Andrei Baklanov, όπως αυτή εμφανίστηκε στην, σαουδαραβικών συμφερόντων, εφημερίδα Asharq Alawsat στις 2/6/2005, οι δύο χώρες συμφώνησαν να προχωρήσουν σε κοινές επενδύσεις σε τρίτες χώρες.

Έτσι, όπως οι "αιώνιες" -θρησκευτικές, εθνικιστικές- διαφορές μεταξύ της Σαουδικής Αραβίας και του Ιράν υπερκεράστηκαν με τη συμφωνία του 1999 για τον περιορισμό της προσφοράς του πετρελαίου, παρομοίως, οι διαφορές μεταξύ της πρώτης και της Ρωσίας έχασαν την σημασία τους. Βέβαια, υπήρξε και ένα επιπλέον τίμημα πέρα από την σε γενικές γραμμές ευνοϊκή οικονομική συμφωνία για τη Ρωσία. Ο Abdullah αποκήρυξε τη δράση των Τσετσένων ως μη-ισλαμική. Την ίδια εποχή ο Sheik Aqeel Abdul-Aziz Al-Aqeel, διευθυντής του al Haramain, σε μια συνέντευξη του είπε ότι: *"Η κυβέρνηση της Σαουδικής Αραβίας μας ζήτησε πρόσφατα να σταματήσουμε να στηρίζουμε τους Τσετσένους και εμείς έχουμε σταματήσει εδώ και ένα χρόνο"*. Μια επιπλέον, σαφώς πιο "ενδιαφέρουσα", συμφωνία αναφέρεται σε επιδοτήσεις, της Σαουδικής Αραβίας, για την ανοικοδόμηση του εκπαιδευτικού συστήματος της Τσετσενίας. Αν παραβλέψουμε την πιθανή κατάληξη τους. Ενδεικτικά απλώς αναφέρουμε ότι σύμφωνα με αναφορά του Sergey Stepashin, διευθυντή του Accounting and Review Chamber της Ρωσικής Ομοσπονδίας, το 40% των πόρων του ομοσπονδιακού προγράμματος ανοικοδόμησης για το 2000 δεν έφτασαν ποτέ στη Τσετσενία, ενώ και εκεί η κακοδιαχείριση είναι μεγάλη. Η επιλογή και μόνο του τομέα της εκπαίδευσης, πέρα από ένδειξη κυνικότητας, θέτει ερωτήματα για τον πραγματικό ρόλο των "μονίμων επαναστατών" ή "Τροτσκιστών" του Ισλάμ, όπως τους ονόμασε ο David Hirst σ' ένα άρθρο του.

Αρχικά, από τη μονομερή ανακήρυξη της ανεξαρτησίας της Τσετσενίας από τον Dudayev, το 1991, μέχρι το τέλος του πρώτου πολέμου (1994-1996), αλλά και κατά τη διάρκεια των πρώτων χρόνων διακυβέρνησης του Maskhadov, μετά το θάνατο του Dudayev το 1996, το Ισλάμ έπαιζε το ρόλο μίας εκ των συνισταμένων του τσετσενικού εθνικισμού. Η παρουσία Αράβων, βετεράνων του Αφγανιστάν, όπως οι Ash-Shashani, Ibn Al-Khattab και Abu Walid, από το 1995 και έπειτα, όταν οι συμφωνίες του Dayton έκαναν περιττή πια την παρουσία τους στη Βοσνία, ήταν περιθωριακή και ο τοπικός πληθυσμός την αντιμετώπιζε ως ξένη προς το χαλαρό, παραδοσιακό, Σούφι Ισλάμ των Τσετσένων. Η ισχυροποίηση τους έγινε εφικτή, επειδή, αφενός, οι Τσετσένοι, σε αντίθεση με τους Βόσνιους και τους Κοσοβάρους, στερούνταν οποιασδήποτε εξωτερικής βοήθειας ενώ η Ρωσία ακολουθούσε πολιτική οικονομικής ασφυξίας. Ταυτόχρονα, το τέλος του διπολισμού δεν άφηνε περιθώρια για "παιχνίδια" μεταξύ των δύο υπερδυνάμεων όπως έκαναν τα τριτοκοσμικά κινήματα παλιότερα. Ως εκ τούτου, οι πόροι που αυτοί οι "ξένοι", μέσω των διάφορων φιλανθρωπικών οργανώσεων, μπορούσαν να προσφέρουν, ήταν αναγκαίοι. Αφετέρου, η αποχώρηση της παλιάς κομμουνιστικής νομενκλατούρας και η αδυναμία επιβολής κεντρικού ελέγχου οδήγησε σε αυτό που ονομάζουμε *caudillismo*, όπου η εξουσία βρισκόταν στα χέρια τοπικών φυλάρχων και πολέμαρχων. Ο Maskhadov αναγκάστηκε για λόγους ενότητας, αλλά και για να υπονομεύσει την άνοδο των Ουαχαμιπών να υιοθετήσει επίσημα το Ισλάμ. Όπως πολύ εύστοχα σημείωσε ο Dimitri Furman: *"καθώς είναι πολύ δύσκολο για έναν Τσετσένο να εκτελέσει ή να φυλακίσει έναν άλλο Τσετσένο, δεν είναι πιο εύκολο για όλους αν αυτό γίνει σύμφωνα με τη θέληση του Αλλάχ"*.

Μέσα στην αναρχία, την οικονομική εξαθλίωση και τις συχνά αντιφατικές διδασκαλίες των λίγων αρμοδίων θρησκευτικών ειδικών, ο Ουαχαμιπισμός άρχισε σταδιακά να αποκτάει οπαδούς, ειδικά μετά την προσέγγιση του ήρωα του πρώτου πολέμου, Shamil Basayev, με τον Ιορδανό Ibn Al-Khattab. Δημιουργήθηκαν στρατόπεδα εκπαίδευσης στο χωριό Serzhan-Yurt, ανατολικά του Γκρόζνι, κοντά στα σύνορα με το Dagestan, αλλά και στο Pankisi Gorge της βορειοανατολικής Γεωργίας, με χρήματα από την Σαουδική Αραβία και την τσετσενική διασπορά, περισσότερο γνωστοί ως Κιρκάσιοι, στη Μέση Ανατολή και το Νότιο Καύκασο. Η επίθεση στο Dagestan, τον Αύγουστο του 1999, ήταν η απαρχή της εδραίωσης του Ουαχαμιτισμού ως κεντρικού παράγοντα των εξελίξεων στον Βόρειο Καύκασο. Ένας συνδυασμός θρησκευτικών, εθνικιστικών και οικονομικών κινήτρων εξηγεί την επιλογή του Dagestan. Το πρώτο κόμμα που εξέφραζε το πολιτικό Ισλάμ, το κόμμα Ισλαμικής Αναγέννησης, δημιουργήθηκε το 1990 από Νταγεστανούς, ενώ το 1997 αρκετά χωριά στο κεντρικό Dagestan υπό τον Baguaddin Mogomedov κήρυξαν τη δημιουργία ανεξάρτητης ισλαμικής περιοχής. Παράλληλα, δεν έλειπαν αναφορές στο Χαλιφάτο του Shamil του 19ου αιώνα που στη νέα του εκδοχή θα ένωνε την Τσετσενία και το Dagestan. Την ίδια στιγμή πολλοί θεωρούσαν ότι η επιβίωση μιας ανεξάρτητης Τσετσενίας θα ήταν δυνατή μόνο εφόσον είχε δίοδο προς τα πετρέλαια της Κασπίας,

Ανεξάρτητα από το εάν όντως υπήρχε σχέδιο επέμβασης στην Τσετσενία πριν την εισβολή των Τσετσένων στο Dagestan, όπως ο ίδιος ο πρώην πρωθυπουργός Sergei Stepashin παραδέχτηκε, και εάν πράγματι οι εκρήξεις του Σεπτεμβρίου (1999) στη Μόσχα ήταν έργο των μυστικών υπηρεσιών της Ρωσίας, το γεγονός είναι ότι ο δεύτερος πόλεμος στην Τσετσενία από το 2000 και έπειτα έσπρωξε τους φονταμενταλιστές στον υπόλοιπο Βόρειο Καύκασο αλλά και στην ενδοχώρα της Ρωσίας. Μπορεί το 1999, η πλειοψηφία των Νταγεστανών να πολέμησε στο πλάι του ρωσικού στρατού, όμως, η κατάσταση αυτή τείνει να αλλάξει. Η επέκταση της σύγκρουσης πέρα από την Τσετσενία και το Dagestan, στις γειτονικές περιοχές Ingushetia (καταλήψεις κυβερνητικών κτιρίων - Ιούνιος 2004), Kabardino-Balkariya (συγκρούσεις στην πόλη Nalchik -Οκτώβριος 2005), Karachayevo-

Cherkessia και Βόρεια Οσετία (κατάληψη σχολείου στο Beslan το 2004) αλλά και οι επιθέσεις στη Μόσχα (θέατρο Nord-Ost το 2002, έκρηξη σε σταθμό του μετρό το 2003), φαίνεται ανεπίστρεπτη. Μπορεί τα αυξημένα έσοδα από το πετρέλαιο, για όσο τουλάχιστον οι τιμές παραμένουν ψηλά, να επιτρέπουν στο Κρεμλίνο να χρηματοδοτεί την πολυδάπανη στρατιωτική και αστυνομική μηχανή. Μπορεί η κατάσταση ανάγκης να βοηθήσει την επανεκλογή του Putin το 2008, παρά τις αντίθετες προβλέψεις του Συντάγματος, όπως το 1999 επέτρεψε την εμφάνισή του από το πουθενά και την εκλογή του το 2000. Ωστόσο, η εμπειρία άλλων χωρών που "έπαιξαν" με τον ισλαμικό παράγοντα θα έπρεπε ίσως να είναι ένα χρήσιμο μάθημα. Εξάλλου, οι Τάταροι περιμένουν πολύ καιρό και το Ταταρσταν έχει πολύ πετρέλαιο.

ΗΑΥΑΛΑ ΚΑΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΚΕΣ ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ: ΣΥΣΤΗΜΑ ΣΥΝΑΛΛΑΓΩΝ ΚΑΙ ΑΛΛΗΛΕΓΓΥΗΣ Ή ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΙΚΟΙ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΙ ΤΡΟΜΟΚΡΑΤΩΝ

Η Hawala αποτελεί ένα σύστημα μεταφοράς εμβασμάτων με ανεπίσημες μεθόδους και συνήθως χωρίς τα χρήματα να περνάνε από τα σύνορα` ένα σύστημα, η λειτουργία του οποίου βασίζεται στην εμπιστοσύνη ανάμεσα στους μεσολαβητές. Στην πράξη, όμως, αποδείχθηκε ότι αποτελεί και έναν εύκολο τρόπο για να καλύπτονται εγκληματικές πράξεις όπως ξέπλυμα χρήματος και χρηματοδότηση εγκληματικών οργανώσεων. Με παρόμοιο τρόπο λειτουργούν και κάποιες φιλανθρωπικές οργανώσεις, ιδίως στην περίπτωση αυτών που χρηματοδοτούνται από τη Σαουδική Αραβία.

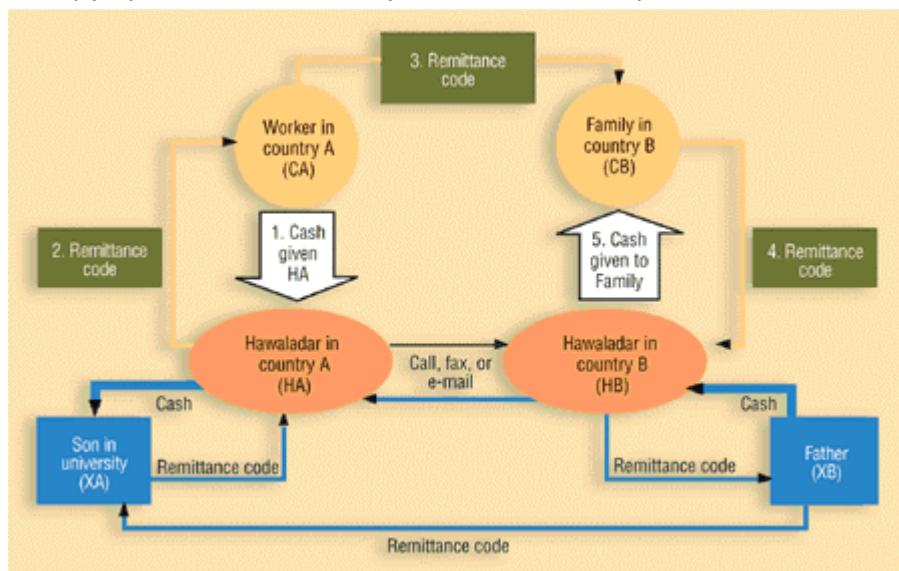
«Hawala» στα Αραβικά σημαίνει «μεταφορά» και ανάλογα με το πλαίσιο αναφοράς μπορεί να σημαίνει και «εμπιστοσύνη», θέλοντας να εκφράσει τις προσωπικές σχέσεις μεταξύ των συμμετεχόντων και τον ανεπίσημο χαρακτήρα των συναλλαγών. Στην πράξη, το hawala αναφέρεται σε μεταφορά εμβασμάτων από ένα μέρος σε ένα άλλο, χωρίς τη μεσολάβηση επίσημου οικονομικού φορέα. Συνήθως οι συναλλαγές hawala είναι διεθνείς, όπως στις περιπτώσεις εμβασμάτων εργατών στις πατρίδες τους.

Ένα παράδειγμα του τρόπου λειτουργίας του μηχανισμού αυτού είναι το εξής: Ένας Πακιστανός εργάτης στην Ελλάδα επιθυμεί να στείλει χρήματα στην οικογένειά του στο Πακιστάν. Προκειμένου να το κάνει αυτό θα έρθει σε επαφή με το μεσολαβητή, ο οποίος θα κανονίσει τη μεταφορά. Ο εργάτης θα πληρώσει σε δολάρια ή άλλα μετατρέψιμα νομίσματα. Ο μεσολαβητής στην Ελλάδα θα επικοινωνήσει με τον συνάδελφό του στο Πακιστάν, ο οποίος θα κάνει την πληρωμή στην οικογένεια του εργάτη σε τοπικό νόμισμα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι, στην περίπτωση αυτή, στην πράξη χρήματα δεν πέρασαν τα σύνορα. Η συναλλαγή βασίστηκε σε μια επικοινωνία ανάμεσα

στους μεσολαβητές και η εμπιστοσύνη μεταξύ των τελευταίων διασφαλίζει το χρέος και κάνει το όλο σύστημα να δουλεύει. Ο βασικός λόγος για τον οποίο χρησιμοποιείται το σύστημα hawala είναι το χαμηλό κόστος και η γρήγορη παράδοση σε σχέση με τα αναγνωρισμένα οικονομικά ιδρύματα.

Το σύστημα hawala έχει παγκόσμια εμβέλεια: Νότια Ασία, Ευρώπη, Β. Αμερική. Αν και το Πακιστάν, οι Ινδίες και τα κράτη του Κόλπου συγκεντρώνουν τις περισσότερες οργανώσεις hawala, το Dubai διενεργεί το μεγαλύτερο όγκο των συναλλαγών αυτού του είδους.

Το πιο προφανές «νομικό» πρόβλημα του hawala απ' όπου φεύγουν τα εμβάσματα είναι η ανυπαρξία καταγραφής, αν και οι περισσότερες συναλλαγές είναι αβλαβείς. Παρ' όλα αυτά, το συγκεκριμένο σύστημα αποδείχθηκε ιδιαίτερα χρήσιμο για ξέπλυμα χρημάτων και για την κάλυψη της χρηματοδότησης που είναι αναγκαία στους τρομοκράτες, τους εμπόρους ναρκωτικών και άλλα κακοποιά στοιχεία. Λαμβάνοντας υπ' όψη το μέγεθος του συστήματος -υπολογίζεται ότι στο Πακιστάν περισσότερα από \$5 δις εισέρχονται στη χώρα μέσω του δικτύου hawala κάθε χρόνο, αποτελώντας την μεγαλύτερη πηγή ισχυρού συναλλάγματος για τη χώρα, ενώ στην περίπτωση της Ινδίας, το μέγεθος του δικτύου αποτελεί περίπου το 40% του Α.Ε.Π. - και το ημι-νόμιμο καθεστώς του, δεν είναι δύσκολο για τους τρομοκράτες να μεταφέρουν χρήματα και φυσικά, όσο μικρότερο το ποσό τόσο μικρότερη προσοχή είναι πιθανό να προσελκύσει.

Από την επίθεση της 11^{ης} Σεπτεμβρίου κι έπειτα, έχουν γίνει έρευνες για το χρηματοδοτικό δίκτυο της Al-Qaeda οι οποίες οδήγησαν σε κάποιες επιτυχίες σε Η.Π.Α. και Ευρώπη. Οι προσπάθειες των υπηρεσιών στις χώρες αυτές επιχειρούν να εντοπίσουν τρομοκρατικά κεφάλαια μέσω του παγκόσμιου τραπεζικού συστήματος και έχουν καταφέρει να αποκαλύψουν μεγάλης κλίμακας επιχειρήσεις εμπορίας ναρκωτικών και ξεπλύματος χρημάτων. Συνεισέφεραν, επίσης, στην αποκάλυψη σημαντικών πληροφοριών για τρομοκρατικές ομάδες, κυρίως αυτές που δραστηριοποιούνται στη Δύση.

Στην συνέχεια θα αναφερθούμε στις περιπτώσεις δύο συγκεκριμένων χωρών: της Σαουδικής Αραβίας και της Καμπότζης και τον τρόπο που διακινούνται τα χρήματα από και προς τις χώρες αυτές αντίστοιχα και τον ρόλο τους στην χρηματοδότηση τρομοκρατών.

Μετά την 11^η Σεπτεμβρίου ο Πρόεδρος Bush δήλωσε ενώπιον των μελών του Κογκρέσου ότι θα φροντίσει να ξεμείνουν από χρηματοδότηση οι τρομοκράτες. Παρ' ότι ομοσπονδιακοί ανακριτές συνέλεξαν λίστα με υπόπτους για χρηματοδότηση τρομοκρατών και «πάγωσαν» σχεδόν 200 εκ. δολάρια σε περιουσιακά στοιχεία, οι Η.Π.Α. έκαναν μικρή πρόοδο στο να σταματήσουν την χρηματοδότηση των τρομοκρατών. Η Al-Qaeda και άλλες ισλαμικές οργανώσεις δεν έχουν αντιμετωπίσει ακόμη πρόβλημα στον τομέα αυτό. Μία από τις κύριες πηγές τους είναι ένα δίκτυο Ισλαμικών φιλανθρωπιών (όπως η al-Haramain και ο International Islamic Relief Organization) χρηματοδοτούμενο από τη Σαουδική Αραβία, το οποίο και παραμένει σχετικά ανέπαφο, αφού η κυβέρνηση Bush φάνηκε ανίκανη να λάβει μέτρα απέναντι σε αυτό προκειμένου να προστατέψει τη Σαουδική Αραβία

Τα πιο «χτυπητά» όμως παραδείγματα αποτελούν δύο οργανώσεις φιλανθρωπιών (φαινομενικά τουλάχιστον) οι οποίες είναι γνωστό ότι έχουν συγκεντρώσει χρήματα για την Al-Qaeda: Οι

οργανώσεις International Islamic Relief Organization και ο Muslim World League, οι οποίες χρηματοδοτούνται άμεσα από την κυβέρνηση της Σαουδικής Αραβίας.

Υπάρχει μια σημαντική εισροή βοήθειας από τα κράτη του Κόλπου στο μουσουλμανικό πληθυσμό της Καμπότζης. Η μεγαλύτερη εισροή ξεκίνησε κατά την διάρκεια των Η.Ε. για ανοικοδόμηση της χώρας το 1992-1993` μετά το 1993 χρήματα από τη Σαουδική Αραβία, το Κουβέιτ, τα Η.Α.Ε. και τη Μαλαισία άρχισαν να εισρέουν για τη χρηματοδότηση προσκυνημάτων στη Μέκκα, το χτίσιμο τζαμιών και μουσουλμανικών σχολείων, καθώς και για την παροχή άλλων θρησκευτικών και κοινωνικών υπηρεσιών. Αξιωματούχοι των Η.Π.Α. αλλά και της χώρας αυτής έχουν ισχυριστεί ότι ένα μέρος της βοήθειας αυτής συνοδεύεται από ριζοσπαστικό προσηλυτισμό και στρατολόγηση ανύποπτων Καμποτζιανών οι οποίοι κατέληξαν σε στρατόπεδα εκπαίδευσης στο Αφγανιστάν. Ένας άλλος φόβος που εκφράζεται είναι η εισροή υποτιθέμενων τρομοκρατών οι οποίοι παριστάνουν τους εθελοντές ως κάλυψη για τις επιχειρήσεις τους. Αυτό που προσέφερε τα μέσα στα κράτη του Κόλπου για να χρηματοδοτήσουν τέτοιου είδους δραστηριότητες ήταν τα έσοδα από το πετρέλαιο.

Αν και το μεγαλύτερο μέρος της βοήθειας στόχευε στην παροχή νόμιμης χωρίς δεσμεύσεις κοινωνικής υπηρεσίας, ειδικοί αναφέρουν ότι κάποιοι οργανισμοί φιλανθρωπιών φέρνουν στο εσωτερικό κληρικούς που διδάσκουν τον Ουαχαμπισμό, μία φονταμενταλιστική όψη του Ισλάμ, και κάποιες από τις δραστηριότητες χρησιμοποιούνται ως προκάλυμμα για τη χρηματοδότηση για τρομοκρατικά κινήματα. Μία από αυτές τις φιλανθρωπικές οργανώσεις που εμφανίστηκαν στη Καμπότζη ήταν και η προαναφερθείσα al-Haramain, η οποία, έχει αναφερθεί, ότι έχει ξεπλύνει χρήματα για την Al-Qaeda στη ΝΑ Ασία και τα γραφεία της οποίας σε τουλάχιστον 11 χώρες έχουν χαρακτηριστεί από το Υπουργείο Οικονομικών των Η.Π.Α. και τη Σαουδική Αραβία ως υποστηρικτές τρομοκρατών.

Το ερώτημα που τίθεται είναι πώς θα μπορέσει να περιοριστεί η χρήση του συστήματος hawala και των φιλανθρωπικών οργανώσεων από τις τρομοκρατικές οργανώσεις για τη χρηματοδότησή τους. Φυσικά, όσον αφορά το hawala, ούτε το να ελέγχονται όλες οι συναλλαγές αλλά ούτε και να απαγορευτούν εντελώς είναι αποδεκτές λύσεις. Αυτό που προτείνεται ότι θα μπορούσε να γίνει είναι να βρεθεί ένας τρόπος να καταγραφούν οι μεσολαβητές hawala έτσι ώστε και να συνεχίσουν να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους στα άτομα που τις έχουν ανάγκη και παράλληλα να μην χρησιμοποιείται το σύστημα καταχρηστικά από τους εγκληματίες και τους επιθυμούντες να ξεπλύνουν χρήμα. Όσον αφορά στις φιλανθρωπικές οργανώσεις, ένα πρώτο βήμα θα ήταν να ασκηθεί πίεση στην κυβέρνηση της Σαουδικής Αραβίας προκειμένου να διακόψει τη χρηματοδότηση των οργανώσεων για τις οποίες υπάρχουν στοιχεία ότι στηρίζουν τρομοκρατικά κινήματα.

ΣΑΟΥΔΙΚΗ ΑΡΑΒΙΑ: ΕΛΙΓΜΟΙ ΕΝ ΜΕΣΩ ΥΦΑΛΩΝ ΚΑΙ ΠΑΓΟΒΟΥΝΩΝ

Εσωτερικές Εξελίξεις

Η πρωτοβουλία των Ηνωμένων Πολιτειών για μεταβολή των δομών οργάνωσης της περιοχής της Μέσης Ανατολής, μέσω της ανατροπής των αυταρχικών καθεστώτων και εγκαθίδρυσης δημοκρατικών καθεστώτων αφορά άμεσα και το Σαουδαραβικό βασίλειο. Το μοντέλο διοίκησης του βασιλείου των Σαούντ που διαμορφώθηκε από τον ibn Saud, αντιμετώπισε προβλήματα προσαρμογής στις εξελίξεις, μην μπορώντας να στεγανοποιήσει το Σαουδαραβικό κράτος από τις αναταράξεις της διεθνούς πολιτικής, και των επιπτώσεων της στο εσωτερικό.

Αν και η Σαουδική Αραβία δεν αποτελεί εκφρασμένο στόχο των Η.Π.Α (αν και μετά την 11^η Σεπτεμβρίου οι σχέσεις κλονίσθηκαν αρκετά), το ενδεχόμενο της κατάρρευσης του καθεστώτος υπάρχει πάντα ως σενάριο στις συζητήσεις στις Η.Π.Α. Η σημασία μίας τέτοιας εξέλιξης είναι όμως πολύσημη. Το πιθανότερο σενάριο μίας κατάρρευσης της Σαουδικής μοναρχίας, δεν είναι σε καμία περίπτωση μία δυτικού τύπου δημοκρατία, αλλά ένα ισλαμικό φονταμεταλιστικό καθεστώς.

Αν και στην αρχή ένα τέτοιο καθεστώς θα διάκειται δυσμενώς προς τις Η.Π.Α. και θα αποκηρύξει μάλλον οποιοδήποτε σχέσεις με τη Δύση, μακροπρόθεσμα θα αντιμετωπίσει μεγάλη και ενεργή αντίδραση από τον περίγυρό του. Είναι απίθανο να διακόψει τη ροή πετρελαίου προς τη Δύση, καθώς αυτό θα σημάνει την άρνηση των παρελκόμενων εσόδων που αποφέρει η πώληση του πετρελαίου, πρόσοδοι που είναι πάντα απαραίτητες σε ένα νεοπαγές καθεστώς. Εντούτοις, ο Zbigniew Brzezinski πιστεύει πως δεν μπορούμε να προβλέψουμε τη συμπεριφορά του νέου καθεστώτος, καθώς εξίσου πιθανή είναι η άνοδος στην εξουσία μιας φανατικής ομάδας που δεν θα ενδιαφέρεται να πουλήσει πετρέλαιο, καθώς η οικονομική ανάπτυξη δεν θα την απασχολεί, επειδή ίσως δεν θα μπορεί να την καταλάβει.

Η πολιτική κατάσταση στο εσωτερικό του βασιλείου αντικατοπτρίζεται στα λόγια του μεγάλου μουφτή του βασιλείου, Σείχη Abdul-Aziz bin Baz. Ο Σείχης έλεγε πως η πολιτική είναι το πρελούδιο της ανταρσίας και η ανταρσία είναι ένα θανάσιμο αμάρτημα για το Ισλάμ. Το κράτος της Σαουδικής Αραβίας προήλθε από την υπόταξη των αντίπαλων φυλών από τον ibn Saud το 1932, και τη χρησιμοποίηση μίας πολύ αυστηρής εκδοχής του Ισλάμ, του Ουαχιμιτισμού, ώστε ο Ιερός Νόμος της Shari' a να υπερισχύσει των φυλετικών εθίμων, βάσει των οποίων ήταν οργανωμένη η περιοχή. Το εισόδημα από το πετρέλαιο επέτρεψε στο καθεστώς να εξασφαλίσει την ανοχή του πληθυσμού. Η πολιτική επιλογή της οικογένειας ήταν να εισπράττει τις προσόδους από το πετρέλαιο, αφήνοντας σε άλλους την εκμετάλλευσή του. Με αυτόν τον τρόπο, έγινε ένα κράτος-εισοδηματίας. Δημιουργήθηκε μία κρατικά ελεγχόμενη μεσαία τάξη, και οι πολιτικές αναταράξεις ελέγχθηκαν, ενώ η πολιτική συμμετοχή των μαζών αποκλείστηκε. Ωστόσο, η εισβολή του Σαντάμ στο Κουβέιτ το 1991 θορύβησε τις μοναρχίες του κόλπου, αναγκάζοντας τις να είναι λιγότερο αδιάφορες για τις εσωτερικές εξελίξεις. Η άφιξη των δυτικών στρατευμάτων επέτρεψε τόσο στους συντηρητικούς όσο και στους φιλελεύθερους να ασκήσουν πίεση στον οίκο των Σαούντ και να απαιτήσουν αλλαγές στον τρόπο που διευθετείται η επαφή μεταξύ των ελίτ και του λαού. Ενώ οι συντηρητικές ελίτ ήθελαν να σταματήσουν αυτό που θεωρούσαν εκδυτικοποίηση και να υποστηρίξουν τις παραδόσεις του βασιλείου, άλλες ομάδες απαιτούσαν μεγαλύτερο άνοιγμα στην πολιτική και στην κοινωνική ζωή της χώρας.

Παράλληλα με αυτό το γεγονός, ήρθε κι η δημοσιονομική κρίση του κράτους λόγω α) των υπέρογκων εξόδων του πολέμου (που επιδείνωσε τις ανεμικές οικονομικές επιδόσεις) και β) της μακροχρόνιας πτώσης της τιμής του πετρελαίου τη δεκαετία του 1980. Η Σαουδική Αραβία αποφάσισε να αντιδράσει σε αυτές τις εξελίξεις με έμμεση φορολογία και περικοπή κάποιων επιχορηγήσεων. Η λαϊκή δυσφορία που δημιουργήθηκε, κατέληξε στην αμφισβήτηση της απουσίας πολιτικής συμμετοχής και δημόσιας διαβούλευσης για τα θέματα του κράτους.

Επιπλέον, οι μεταρρυθμιστικές κινήσεις που γίνονταν στο Ιράν στη δεκαετία του '90 -ειδικά επί προεδρίας Khatami συνιστούσαν σύμφωνα με μερικούς αναλυτές, μεγαλύτερη απειλή για το καθεστώς από την ισλαμική επανάσταση. Η πίεση εντάθηκε από τις ελίτ, καθώς κατανόησαν πως η βραδύτητα του πολιτικού ανοίγματος ενδυνάμωνε τη νομιμοποίηση της κυβερνώσας οικογένειας στην κοινωνία. Η πίεση αυτή επιτάχθηκε με την χρήση του διαδικτύου και άλλων τεχνολογιών και της χρησιμοποίησης τους ως τρόπο υπόσκαψης των κυβερνουσών ελίτ, καθώς και διασποράς νέων ιδεών. Η αντίδραση του κράτους ήταν η στρατιωτική καταπίεση τους, συνδυασμένη με ανακοινώσεις φιλόδοξων μεταρρυθμιστικών πρωτοβουλιών, οι οποίες σκόπευαν στην αναμόρφωση του ήδη υπάρχοντος συστήματος, και όχι στη ριζική αλλαγή του όπως π.χ. στο Μπαχρέιν.

Οι πιέσεις για μεταρρυθμίσεις ήταν περισσότερο πιεστικές από θρησκευτικές ομάδες που ζητούσαν να επεκταθεί η χρήση του Ιερού Νόμου και στο οικονομικό επίπεδο. Τα πρόσφατα χρόνια, η αντιπολίτευση κυριαρχήθηκε από το πολιτικό Ισλάμ, καθώς η ελκυστικότητα και οι υποσχέσεις των κοσμικών πολιτικών ιδεολογιών είχε ξεθωριάσει. Ταυτόχρονα, ύστερα από τον πόλεμο του Κουβέιτ το 1991, μία απειλή προέρχεται από το χώρο των ακραίων φονταμεταλιστών που θεωρούσαν πως ο Ιερός Νόμος δεν εφαρμόζεται, και ήταν έτοιμοι να προβούν σε τρομοκρατικές ενέργειες, ένα ρεύμα που διευκόλυνε τη δημιουργία της al Qaida.

Ο βασιλιάς όντως προέβη σε μερικές μεταρρυθμίσεις που συνοδεύτηκαν από βίαιη καταπίεση των αντιφρονούντων. Το 1992 ανακοινώθηκε ένα «Βασικό Σύστημα Διακυβέρνησης» και δημιουργήθηκε το πρώτο συμβουλευτικό σώμα η Majlis al- Shura, που είχε διακηρυχθεί από το 1927. Η θέσπιση της Σούρα έχει οδηγήσει σε μία κατακόρυφη άνοδο των αιτήσεων μεταρρυθμίσεων και του διαλόγου. Το 2001 εισήχθη, επίσης, ένας νέος νόμος που εγγυάται την ελευθερία της έκφρασης, μέσα στο πλαίσιο των υπαρχόντων κανόνων βέβαια, την έκδοση ξένων και ιδιωτικών εφημερίδων και «εποικοδομητικής κριτικής», αν και μέσα σε αυστηρά και προσεκτικά κρατικά όρια. Αν και ο νόμος δεν εντυπωσιάζει έναν άνθρωπο της δύσης, εν τούτοις στα πλαίσια του βασιλείου ενθάρρυνε την ανεκτικότητα εναλλακτικών απόψεων

Οι σχέσεις με τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι ταραχώδης. Όταν το al Jazeera αναφέρθηκε σε ποικίλλα θέματα όπως η διαφθορά, η πολιτική θέληση, τα δυσεπίλυτα θρησκευτικά ζητήματα, τους ημικοινοβουλευτικούς θεσμούς και τα περισσότερα απαγορευμένα θέματα, η αντίδραση της Σαουδική Αραβία, όπως και του Μπαχρέιν και του Κουβέιτ, ήταν να κλείσουν τα τοπικά γραφεία του σταθμού, να απελάσουν τους δημοσιογράφους, και να κριτικάρουν τη Ντόχα για την ανοχή της ύπαρξης του σταθμού, ανακαλώντας ακόμα και τους πρέσβεις από το Κατάρ.

Η κατάσταση περιπλέκεται με την παρουσία μιας ισχυρής μειονότητας Σιιτών στο εσωτερικό του βασιλείου. Γύρω στα 2 εκατομμύρια Σιίτες ζουν στη Σαουδική Αραβία, περίπου το 10-15 % του πληθυσμού. Αν και μερικοί ζουν στη Μέκκα, τη Μεδίνα, και το Ριάντ, η πλειοψηφία τους συγκεντρώνεται στην Ανατολική Επαρχία, όπου βρίσκονται τα μεγαλύτερα αποθέματα πετρελαίου. Επιπρόσθετα, οι Σιίτες κάνουν την περισσότερη χειρωνακτική εργασία στις Σαουδαραβικές πετρελαιοφόρες περιοχές, αποτελώντας το 40% της εργατικής δύναμης της ARAMCO.

Οι Σιίτες της Σαουδικής Αραβίας ανησυχούν για τις πολιτικές εξελίξεις στο Ιράκ, φοβούμενοι πως θα υπάρξουν επιθέσεις εναντίον τους λόγω των επιθέσεων των Σουνιτών ανταρτών εναντίον Σιιτών. Οι ανησυχίες τους δεν είναι αβάσιμες καθώς ζουν σε μία χώρα θρησκευτικών διαιρέσεων, όπου οι κληρικοί έχουν καταστήσει ξεκάθαρη την αντιπάθεια τους. Ο σιιτικός πληθυσμός φοβούμενος για τη διασπορά της έντασης στη διαχωριστική γραμμή Σιιτών-Σουνιτών σε όλη την περιοχή, έχει κρατήσει αποστάσεις από τον πόλεμο και τη συνεργασία των Σιιτών με τις Η.Π.Α στο Ιράκ, που οδήγησε στην άνοδο των Σιιτών στην εξουσία.

Ο αντισιιτισμός έχει τις ρίζες του στην ίδια τη δημιουργία του σαουδαραβικού κράτους. Οι τοπικοί φύλαρχοι, στους οποίους βασιζόταν ο έλεγχος της περιοχής, ζητούσαν από το βασίλειο να καταπιέσει τους Σιίτες` η απόφαση όμως ήταν να περιθωριοποιηθούν, μην επιτρέποντας την είσοδο τους στα δημόσια αξιώματα. Στο τέλος της δεκαετίας του '70, όμως, οι -απειλούμενοι από την επικράτηση της Ισλαμικής επανάστασης του Αγιατολαχ Χομείνι στο Ιράν-Σαουδάραβες ηγέτες, αναπαρήγαγαν μία ιδεολογική διαίρεση, παρουσιάζοντας τους Σιίτες σαν το μεγάλο τους εχθρό.

Η άνοδος του 82χρονου Βασιλιά Abdullah στο θρόνο τον Αύγουστο του 2005 έγινε δεκτή με ικανοποίηση, αν και η σιιτική κοινότητα παραμένει επιφυλακτική για την ικανότητα ή και τη θέληση του να διαχειριστεί αληθινά και αποτελεσματικά την πρόκληση του σεκταρισμού. Δεν είναι καθόλου ξεκάθαρο πως η βασιλική οικογένεια συμμερίζεται την υποστήριξη του Abdullah για μεγαλύτερη ανεκτικότητα, ή έστω τη θεωρεί ως μία πολιτική προτεραιότητα. Ενώ ουσιαστικά διαχειρίζεται τα θέματα του κράτους από το 1995, δεν έχει απόλυτη ελευθερία να κάνει ότι θέλει. Αντίπαλοι, συμπεριλαμβανομένου των ετεροθαλών αδερφών του πρίγκιπα του Θρόνου Sultan, του υπουργού εσωτερικών Nayif και του κυβερνήτη του Ριάντ Salman κατέχουν σημαντική εξουσία, περιορίζοντας τη δυνατότητα του βασιλιά να προβεί σε παρακινδυνευμένα μέτρα ή σε μέτρα που απλώς δεν συμφωνούν. Η αντίθεση τους στον Abdullah φαίνεται και από την παράταση της βασιλείας του αποθανώνοντος βασιλιά Fahd όσο το δυνατόν περισσότερο, ώστε να προστατεύουν τα οικονομικά και πολιτικά συμφέροντα τους, και να μην αυξήσουν τη δύναμη του Abdullah. Προτίμησαν έτσι να περιμένουν μέχρι να πεθάνει, παρά να τον εξαναγκάσουν σε παραίτηση.

Οι Σιίτες απαιτούν συμμετοχή στην επίσημη πολιτική, ούτως ώστε να έχουν το δικαίωμα να τηρούν τα θρησκευτικά τελετουργικά τους. Παράλληλα συνεχίζουν τον αγώνα τους εναντίον του ακραίου αντισιιτισμού, που έχει διαποτίσει την κοινωνία, καθώς και για το γεγονός πως οι πράξεις εχθρότητας εναντίον τους συγχωρούνται συχνά από το κράτος. Η επίσημη ηγεσία έχει πάρει μετριοπαθείς θέσεις, προσπαθώντας να επωφεληθεί από το γεγονός της επικέντρωσης της σαουδαραβικής ηγεσίας στις βίαιες μορφές του θρησκευτικού φονταμεταλισμού με την παράλληλη ύφεση στις σχέσεις της με τις μετριοπαθείς ομάδες. Ωστόσο, ένα μέρος των Σιιτών στη Σαουδική Αραβία πιστεύει πως πρέπει να πιέσει περισσότερο καταφεύγοντας και σε τρομοκρατικές πράξεις, θεωρώντας πως μόνο έτσι θα μπορέσει να αποσπάσει απτά οφέλη σε μία ευνοϊκή συγκυρία, όπου το Σαουδαραβικό καθεστώς είναι υπό πίεση.

Κεφαλαιώδους σημασίας ζήτημα για το μέλλον των σουνιτοσιιτικών σχέσεων, είναι η μεγάλη αύξηση των Σαουδαραβών Ιερών Μαχητών που προσελκύονται στο Ιράκ, με κίνητρο την αντίσταση στις Ηνωμένες Πολιτείες και τη διαφυγή από τη σκληρή εκστρατεία εναντίον τους που έχει θέσει το βασίλειο. Ανάλογα μεγάλη είναι και η έχθρα τους απέναντι στους Σιίτες, η οποία όμως διοχετεύεται εναντίον των Σιιτών στο Ιράκ. Ο Mshari al-Zaydi της al-Sharq al-Awsat τονίζει πως ο κίνδυνος κλιμάκωσης στη Σαουδική Αραβία είναι μικρός καθώς εκεί οι Σιίτες είναι μειοψηφία. Αντίθετα στο Ιράκ, είναι ο στόχος καθώς αποτελούν την πλειοψηφία.

Σε κάθε περίπτωση πάντως, το International Crisis Group ισχυρίζεται, επικαλούμενο Αμερικάνους αναλυτές πληροφοριών πως ο αριθμός κυμαίνεται από 500 έως 1000, οι οποίοι είναι από 20 έως 30 ετών, μορφωμένοι που διασχίζουν τα συροϊρακινά σύνορα. Ωστόσο, αντίθετα από τους mujahidin στο Αφγανιστάν το 1980, τώρα δεν λαμβάνουν κρατική βοήθεια καθώς το βασίλειο τους καταδικάζει ανοιχτά.

Το γεγονός πως η Σαουδική Αραβία είναι ένα κράτος- εισοδηματίας συντείνει στην έλλειψη παραγωγικότητας, εμποδίζοντας την χώρα να μεγιστοποιήσει τα οικονομικά και πολιτικά πλεονεκτήματά της. Η ανυπαρξία φόρων εμποδίζει τους πολίτες να ζητούν ευθύνες για τη διαχείριση των χρημάτων, ενώ είναι περισσότερο παθητικοί για πολιτική συμμετοχή.

Στη συγκεκριμένη περίπτωση, το σημαντικότερο ζήτημα είναι εάν μπορούν οι δομές ενός κράτους- εισοδηματία να αναμορφωθούν επαρκώς, ώστε να επιτρέψουν την ανάπτυξη της οικονομίας του, όπως επίσης και το άνοιγμα του πολιτικού του συστήματος; Μπροστά στις σοβαρές οικονομικές δυσκολίες και κοινωνικές εντάσεις που αντιμετωπίζουν, οι άρχοντες δεν έχουν πολύ μεγάλη επιλογή, παρά να σκεφτούν την εισαγωγή οικονομικών και πολιτικών μεταρρυθμίσεων.

Σε κάθε περίπτωση, οι εκκλήσεις για μεταρρυθμίσεις διακρίνουν την άρρηκτη σχέση των μεταρρυθμίσεων με την εσωτερική και την εξωτερική ασφάλεια. Αναφορικά με την εσωτερική ασφάλεια, ενέχει ο κίνδυνος του πολλαπλασιασμού των τρομοκρατικών χτυπημάτων, ενώ η εξωτερική ασφάλεια τίθεται εν αμφιβόλω καθώς η απειλή ένοπλης ή μη επέμβασης στα εσωτερικά έχει αυξηθεί, με τις Ηνωμένες Πολιτείες να μιλάνε ανοιχτά για επανασχεδιασμό του χάρτη.

Ριάντ- Πεκίνο

Η αναδιάρθρωση μίας αναγκαίας σχέσης

Το πρώτο ταξίδι του βασιλιά Abdullah στο εξωτερικό, αφού ανέλαβε το θρόνο, είχε ως προορισμό την Κίνα. Αμέσως μετά κατευθύνθηκε προς την Ινδία. Η Κίνα και η Ινδία φιγουράρουν σε όλα τα σενάρια ως εν δυνάμει μεγάλες δυνάμεις. Στις δύο αυτές χώρες η Υπουργός εξωτερικών, Ka Rice, ανακοίνωσε πως θα μεταφέρει γύρω στις 100 διπλωματικές θέσεις από την Ευρώπη, δείχνοντας τη αυξανόμενη σημασία των χωρών αυτών για την υπερδύναμη. Μερικοί Ινδοί προτείνουν πως η Κίνα και η Ινδία αποτελούν τον Άξονα του Καλού, τον Άξονα της Πράξεως (Axis of Praxis), από την αρχαία ελληνική λέξη Πράξις, που αναφερόταν στη εξάσκηση των τέχνες και της επιστήμης. Η χώρα του Φύλακα των Ιερών Τόπων δεν θέλει να μείνει πίσω.

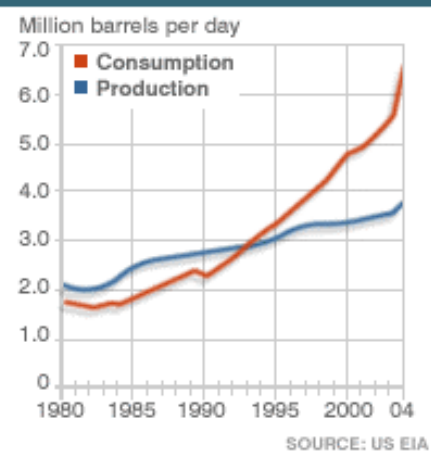
Η Σαουδική Αραβία δεν ξεκινάει μία πολιτική περιπέτεια αλλά μία απαιτούμενη οικονομική και πολιτική κίνηση. Ο στόχος είναι η σφυρηλάτηση οικονομικών και πολιτικών σχέσεων με χώρες που αναμένονται να αντιπροσωπεύσουν μία αγορά για πετρέλαιο και τα παράγωγα του. Αν και τις περασμένες μέρες η Σαουδική Αραβία και η Ινδία υπέγραψαν δεκαπέντε συμφωνίες συνεργασίας για τους ιδιωτικούς τομείς της οικονομίας τους, περισσότερο εμφανής στη σχέση με την Ινδία είναι ο πολιτικός χαρακτήρας των συμφωνιών, ενώ η σχέση με την Κίνα είναι περισσότερο οικονομικής φύσεως προς το παρόν.

Στη συνάντηση του Κινέζου πρωθυπουργού Wen Jiabao και του Σαουδάραβα βασιλιά Abdullah Ibn Abdulaziz Al Saud, ο Jiabao αποκάλυψε ότι η Κίνα αναζητεί μία συμφωνία ελεύθερου εμπορίου με τη Σαουδική Αραβία καθώς και με μερικές άλλες αραβικές χώρες στη Μέση Ανατολή. Ο Jiabao επίσης κάλεσε για αυξανόμενο διμερές εμπόριο στην ενέργεια, και στους τομείς τηλεπικοινωνίας με τη Σαουδική Αραβία, δηλώνοντας: «Καθώς η Κίνα και η Σαουδική Αραβία βιώνουν ραγδαία οικονομική ανάπτυξη, οι δύο μεριές θα πρέπει να αρπάξουν την πιθανότητα να επεκτείνουν τη συνεργασία και να επιτύχουν κοινή ανάπτυξη.»

Είναι αλήθεια πως η συνεχής ανάπτυξη της Κίνας απαιτεί τεράστιες ποσότητες ενέργειας. Η ανακάλυψη κοιτασμάτων πετρελαίου στο Daqing το 1959 και η έναρξη παραγωγής το 1963 έκανε τότε την Κίνα σίγουρη για την ενεργειακή αυτοτέλεια της. Ωστόσο, η ραγδαία και συνεχιζόμενη οικονομική ανάπτυξη τα τελευταία είκοσι χρόνια μετέτρεψε την Κίνα από έναν εξαγωγέα πετρελαίου σε έναν καθαρό εισαγωγέα. Σύμφωνα με στοιχεία της International Energy Agency, στις 13 Ιουνίου του 2004 η ζήτηση πετρελαίου της Κίνας έφτασε τα 6,53 βαρέλια την ημέρα τον Απρίλιο του 2004.

Το 17% του εισαγόμενου πετρελαίου της προέρχεται από τη Σαουδική Αραβία καθώς η Σαουδική Αραβία είναι τώρα η πρωταρχική πηγή εισαγόμενου πετρελαίου της Κίνας, μία σχέση που θα γίνει όλο αποφασισμένη τα επόμενα είκοσι χρόνια, σύμφωνα με την Energy Information Administration. Τα πλάνα της E.I.A. αναφέρουν πως η Κίνα μπορεί να εισάγει μέχρι και 10 εκατομμύρια βαρέλια την ημέρα μέχρι το 2020 με τα περισσότερα να προέρχονται από τη Σαουδική Αραβία (και τους άλλους παραγωγούς του κόλπου), μία σημαντική αύξηση από τα σημερινά επίπεδα των περίπου 500 χιλιάδων βαρελιών από την Aramco. Παράλληλα, ο τεράστιος πληθυσμός της Κίνας την καθιστά μία τεράστια επιχειρηματική ευκαιρία, σε κοντινή απόσταση, για τον αραβικό κόσμο. Ιστορικά η επιρροή των οικονομικών παραγόντων είναι περιθωριακή στις Σινο- Αραβικές σχέσεις. Ωστόσο, στην παρούσα συγκυρία, οι οικονομικές επιδιώξεις Κίνας και Σαουδικής Αραβίας συγκλίνουν.

CHINA'S OIL DEMAND 1980-2004

Παράλληλα με τον οικονομικό τομέα, αρκετές είναι οι συγκλίσεις συμφερόντων και στον πολιτικό τομέα. Αν και δεν υπήρχαν σοβαρές ρήξεις στις Σινοαραβικές σχέσεις, αυτές ήταν σχετικά ψυχρές από το 1980. Σήμερα όμως, τα αραβικά κράτη βλέπουν την Κίνα ως έναν εναλλακτικό πόλο που μπορούν να στραφούν σε εκείνη προσδίδοντας ρόλο σε σοβαρά ζητήματα, όπως π.χ. η Συρία επιθυμεί να εμπλέξει την Κίνα στην ειρηνευτική διαδικασία με το Ισραήλ.

Αναφορικά με τη σχέση Σαουδική Αραβίας- Ηνωμένων Πολιτειών, οι τρομοκρατικές επιθέσεις της 11^{ης} Σεπτεμβρίου άλλαξαν ριζικά τη δυναμική των σχέσεων μεταξύ τους, καθώς οι δεκαπέντε από τους δεκαεννιά αεροπειρατές ήταν Σαουδάραβες. Η έλλειψη εμπιστοσύνης από μέρους των Η.Π.Α. για την αξιοπιστία της Σαουδικής Αραβίας ως ανεφοδιαστή ενέργειας, καθώς αποδείχθηκε ανεπαρκής για την καταπολέμηση της τρομοκρατίας, έστρεψε τις Η.Π.Α. σε άλλους εταίρους, προεξάρχουσας της Ρωσίας. Το 2002 οι Bush και Putin υπέγραψαν μία συμφωνία ενεργειακής συνεργασίας, επικυρώνοντας την επιλογή των Η.Π.Α. να προωθήσουν κάποιον άλλο στη θέση της Σαουδικής Αραβίας. Ωστόσο η Σαουδική Αραβία μην επιθυμώντας να μειωθεί το μερίδιό της στην παγκόσμια αγορά πετρελαίου προσέγγισε τη Ρωσία -ο πρίγκιπας τότε Abdullah ανακοίνωσε το τέλος της στήριξης του βασιλείου στους μουσουλμάνους αντάρτες που πολεμούν για ανεξαρτησία στην Τσετσενία- με σκοπό να επιτευχθεί μία συνεννόηση μεταξύ της 2^{ης} πετρελαιοπαραγωγού χώρας, η οποία όμως δεν ανήκει στον OPEC, αν και δεν επιτευχθεί μία πλήρης συμφωνία μέχρι τώρα.

Το θέμα είναι πως η Σαουδική Αραβία αναζητά ένα ακόμα έρεισμα ως σύμμαχο της στην παραχώδη γειτονιά που βρίσκεται. Μέχρι την αρχή του 2003, όλα τα κράτη του Κόλπου είχαν ήδη καταλάβει πως η Αμερική δεν σκόπευε πλέον να πολεμήσει ένα δικό τους πόλεμο, όπως το 1991 εναντίον του Ιράκ` αντίθετα σκόπευε να πολεμήσει ένα δικό της πόλεμο.

Το συνεχώς εμφανιζόμενο ζήτημα των πυρηνικών φιλοδοξιών του Ιράν περιπλέκει τα ζητήματα. Παρ' όλες τις ανησυχίες των Δυτικών, τα πυρηνικά του Ιράν δεν έχουν στόχο πρωταρχικά τις Η.Π.Α. και το Ισραήλ, αλλά αντίθετα τους γείτονες του, και κυρίως το Πακιστάν. Η κοινή αίσθηση απειλής ενώνει τις δύο χώρες. Η επίσκεψη του βασιλιά Abdullah στο Πακιστάν την πρώτη εβδομάδα του Φεβρουαρίου, εκτός από τη συζήτηση περί της αντιμετώπισης των πυρηνικών φιλοδοξιών του Ιράν, αφορούσε τόσο οικονομικά ζητήματα με σκοπό την αύξηση της εμπορικής συνεργασίας μεταξύ των δύο χωρών, όσο και την καταπολέμηση της τρομοκρατίας. Παράλληλα, η προσέγγιση της Ινδίας από τη Σαουδική Αραβία κάνει τον πρόεδρο Musharraf να επιθυμεί την περαιτέρω εμπλοκή του βασιλείου στο θέμα του Κασμίρ.

Εκτός από τη Σαουδοπακιστανική σχέση, η Σινό- Σαουδική σχέση που προέρχεται εν μέρει από την αγορά 40 με 50 πυραύλων CSS-2 στα τέλη της δεκαετίας του 1980 τα 3 με 3,5 δισεκατομμύρια δολάρια, αν κι οι διπλωματικές σχέσεις συνάφθηκαν το 1990. Δεδομένου της παλιάς ιστορίας ανάμειξης με τα Πακιστανικά πυραυλικά και πυρηνικά προγράμματα, υποστηρίχθηκε πως μία Σινόσαουδοπακιστανική σχέση γίνεται ακόμα πιο πιθανή.

Οι οικονομικοί παράγοντες που αναφέρθηκαν μπορούν να συνδυαστούν για να κάνουν ελκυστική στην ηγεσία των Αλ Σαούντ μία πιο σθεναρή στρατιωτική Σινό- Σαουδική σχέση ασφάλειας για τα επόμενα χρόνια. Μερικοί αναλυτές πάνε μακρύτερα ισχυριζόμενοι πως η Κίνα φιλοδοξεί να αντικαταστήσει τις Η.Π.Α. ως εγγυητή της ασφάλειας του κόλπου και θέλει να κατασκευάσει μία στρατηγική συνεργασία με τους Σαουδάραβες ως μέρος αυτού του σχεδίου. Ωστόσο, ο Chen Fengying του κυβερνητικού think-tank China Institute of Contemporary International Relations, διατείνεται πως όσο καλές σχέσεις με την Ινδία και την Κίνα αναπτύξει η Σαουδική Αραβία, η ειδική σχέση με τις Η.Π.Α. δεν πρόκειται να πάψει.

Τώρα οι Σαουδάραβες αντιμετωπίζουν ένα δίλημμα` είτε να αφήσουν τους CSS-2 να πέσουν σε αχρησία είτε να το αντικαταστήσουν με ένα σύστημα επόμενης γενιάς. Η αρχική επιλογή είχε γίνει ούτως ώστε να διαφοροποιηθεί η προμήθεια οπλικών συστημάτων από τη Δύση, ενώ και στο σημερινό ζήτημα κεντρικό ζήτημα έχουν οι σχέσεις με τις Η.Π.Α.. Μία σχέση που εξελίχθηκε σε αγαστή συνεργασία μεταξύ των δύο ηγεσιών φτάνοντας στο απόγειο της στα τέλη της δεκαετίας του '80 με την επιτυχή αντιμετώπιση της Ε.Σ.Σ.Δ., ιδιαίτερα στο Αφγανιστάν. Αυτή η σχέση κλονίστηκε όμως μετά την 11^η Σεπτεμβρίου, καθώς πλέον η κατάσταση δεν διασφάλιζε την επιθυμητή κατάσταση σταθερότητας για τις Η.Π.Α.

Επιπρόσθετα, η Κίνα, ως αναπτυσσόμενη χώρα, πρέπει να κρατήσει μία ισορροπία μεταξύ της πολιτικής ανάπτυξης και της οικονομικής σταθερότητας, και η κατάσταση της παρουσιάζει μερικές ομοιότητες με τη Σαουδική Αραβία.

Σίγουρα η Σαουδική Αραβία ως ένα κράτος που η βάση του εισοδήματός του προέρχεται από την πώληση των πόρων του, τα οποία εκμεταλλεύονται άλλοι αντιμετωπίζει διαφορετικά ζητήματα οικονομικής έχει διαφορές από την Κίνα που στηρίζεται περισσότερο στην ενσωμάτωση της και εκμετάλλευση των 70καιριών της «παγκοσμιοποίησης» μέσω του εμπορίου, και της χρήσης των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της, όπως της φτηνής εργατικής δύναμης. Σε κάθε περίπτωση πάντως, το μοντέλο του οικονομικού φιλελευθερισμού και του πολιτικού αυταρχισμού που ακολουθεί η Κίνα στο εσωτερικό της, θέλγει περισσότερο τη Σαουδική Αραβία, από το πακέτο που προσφέρουν οι Η.Π.Α. και περιλαμβάνει ένα σύστημα ελεύθερης αγοράς συνοδευόμενο απαραίτητως από τη δυτική δημοκρατία, όπως εισηγείται το νεοφιλελεύθερο πρόταγμα.

ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ ΤΟΥ Olivier Roy:

Globalised Islam: The Search for a new Ummah εκδ. Hurst & Company, London, 2004

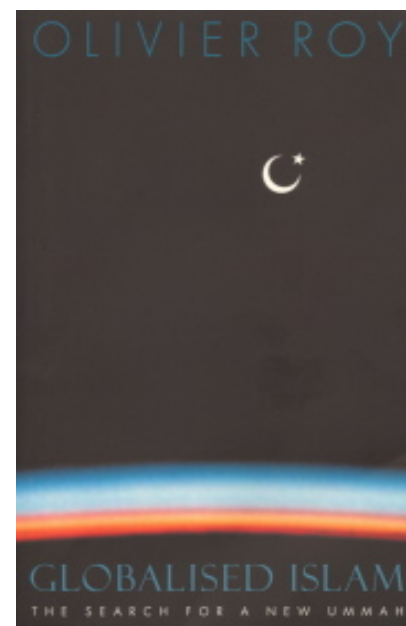
Ο Olivier Roy παρουσιάζει το σύγχρονο Ισλαμισμό που υπό τη μορφή του νέοφονταμενταλισμού λειτουργεί ανεξάρτητα από την έννοια των συνόρων και κρατών, προσαρμοσμένο πλήρως στις συνθήκες της παγκοσμιοποίησης. Σκιαγραφεί τις συνθήκες γέννησης και ανάπτυξης του, δίνοντας έμφαση στα κοινωνιολογικά χαρακτηριστικά των οπαδών του. Το τελικό αποτέλεσμα είναι μια μελέτη που φωτίζει τις ποικίλες πτυχές και διαφοροποιήσεις που αυτό το πολύπλευρο φαινόμενο παρουσιάζει. Παράλληλα, οι πολλές παραπομπές σε πηγές στο Internet επιτρέπουν στον αναγνώστη να προστρέξει στις πρωτογενείς βάσεις παραγωγής αυτής της "ιδεολογίας" που δεν είναι προϊόν διανοούμενων ή επίσημων θρησκευτικών θεσμών αλλά της "κοινότητας των πιστών" ως σύνολο.

Το βιβλίο αυτό, όπως ο ίδιος ο Olivier Roy διευκρινίζει στην εισαγωγή, είναι μια συνέχεια ενός άλλου παλιότερου βιβλίου, του "The Failure of Political Islam". Ο Roy εξετάζει στο *Globalised Islam* ακριβώς αυτή τη «συνέχεια» -το «μετά»- που διαδέχτηκε το πολιτικό Ισλάμ που είχε εμφανιστεί δυναμικά στα μέσα της δεκαετίας του '70, άνθισε τη δεκαετία του '80 και σταδιακά περιθωριοποιήθηκε -ή τουλάχιστον έχασε την επαναστατική αίγλη του- στα μέσα της δεκαετίας του '90. Το φονταμενταλιστικό (ή νέο-φονταμενταλιστικό όπως το αποκαλεί ο Roy, υπονοώντας έτσι το φονταμενταλισμό που δρα σε μια αποεδαφιοποιημένη βάση στα πλαίσια της παγκοσμιοποίησης σηματοδοτώντας το τέλος του Dar-al-Islam ως μια συγκεκριμένη γεωγραφική οντότητα) Ισλάμ που το διαδέχτηκε γεννήθηκε στα πεδία των μαχών του Αφγανιστάν, με την υποστήριξη και τα χρήματα της Σαουδικής Αραβίας αλλά και άλλων καθεστώτων που ήθελαν να κατευθύνουν το ριζοσπαστικό τμήμα του Ισλάμ προς πιο ακίνδυνες κατευθύνσεις. Ενδυναμώθηκε και εν μέρει αυτονομήθηκε τη δεκαετία του '90 όταν ο πόλεμος πια είχε τελειώσει και η ΕΣΣΔ διαλύθηκε, ενώ η Δύση δεν έδινε ιδιαίτερη σημασία όσον αφορά το μέλλον των πρώην μπουτζαχεντίν. Αυτοί πια γεμάτοι αυτοπεποίθηση και ενώ πολλοί από αυτούς δεν μπορούσαν να γυρίσουν στην πατρίδα τους όπου δεν ήταν πια ευπρόσδεκτοι, στράφηκαν προς την ετέρα υπερδύναμη, τις ΗΠΑ.

Ο Roy μιλάει για ένα "Ισλάμ", με ρίζες στον Σαλαφισμό, που δρα, αναπτύσσεται και μάλιστα τρέφεται από την παγκοσμιοποίηση. Ένα "Ισλάμ" που δεν γνωρίζει σύνορα και δη αρνείται την έννοια των συνόρων καθώς οραματίζεται και ορισμένες φορές ζει -σ' ένα φανταστικό επίπεδο- σε μια νοερή παγκόσμια ummah. Ενδιαφέρον είναι ότι ο συγγραφέας ξεφεύγει από τα πλαίσια των συζητήσεων περί «σύγκρουσης των πολιτισμών», αρνείται να απαντήσει σε άνευ ουσίας ερωτήματα όπως το αν το Ισλάμ είναι εκ φύσεως βίαιο, ή αν συνάδει με τη δημοκρατία γιατί όπως ο ίδιος πολύ εύστοχα λέει "...σημασία δεν έχει τι πράγματι λέει το Κοράνι, αλλά τι λένε οι Μουσουλμάνοι ότι λέει". Ο Roy, έτσι, ξεφεύγει από τις πολιτιστικές μελέτες και προσεγγίζει το θέμα κατά κύριο λόγο από μια κοινωνιολογική οπτική και στα πλαίσια αυτά πολύ συχνά αναδεικνύει παράλληλες τροχιές και κοινά χαρακτηριστικά μεταξύ του νέο-φονταμενταλιστικού Ισλάμ, της Χριστιανικής Δεξιάς -των ΗΠΑ ως επί το πλείστον, ενώ ταυτόχρονα τονίζει σε αρκετά σημεία τις διαφορές των ΗΠΑ και της Ευρώπης- αλλά και των αριστεριστικών κινημάτων της δεκαετίας του '60 και '70.

Σύμφωνα με τον Roy τα αίτια του νέο-φονταμενταλισμού βρίσκονται σε έναν συνδυασμό δύο παραγόντων. Της απονομιμοποίησης του πολιτικού Ισλάμ λόγω του ότι δεν κατάφερε να δημιουργήσει το Ισλαμικό κράτος που προέτασσε και σε τελική ανάλυση επειδή, λόγω της συνεχούς και έντονης ενασχόλησής και τριβής του με την πολιτική, ουσιαστικά ενσωματώθηκε ή ηττήθηκε, ενώ παράλληλα απέκτησε ολοένα και πιο εθνικά χαρακτηριστικά στους κατά τόπους χώρους δράσης του. Αυτή η «εθνικοποίηση» είναι εμφανής για παράδειγμα στην Παλαιστίνη, το Λίβανο, την Αλγερία. Η σχέση θρησκείας-πολιτικής στον μουσουλμανικό κόσμο, αντίθετα με ότι πιστεύεται, είναι προς όφελος της δεύτερης. Η θρησκεία είναι υποχείριο της, καθώς η πολιτική και το κράτος κατάφεραν να την «τιθασεύσουν» θεομοποιώντας την. Ο μετα-Ισλαμισμός του οποίου μία έκφανση είναι και ο νέο-φονταμενταλισμός -ή άλλη είναι ο θρησκευτικός συντηρητισμός- είναι ακριβώς η έκφραση της κρίσης της σχέσης της πολιτικής με τη θρησκεία.

Έτσι εξηγείται και η άποψη του Roy ότι ο νέο-φονταμενταλισμός είναι προϊόν της εκκοσμίκευσης στην οποία συνέβαλε ο ίδιος ο Ισλαμισμός γιατί παρ' όλο που προκρίνει την αντίληψη μιας θρησκείας που εμπεριέχει και περιλαμβάνει κάθε πτυχή της ζωής, το γεγονός ότι επιτείνει την έννοια της θρησκείας, την απομάκρυνε από τις πιο σύνθετες πτυχές της κοινωνικής ζωής, αφήνοντας εν τέλει αυτό το πεδίο στην πολιτική, κάνοντας έτσι σαφές ότι πρόκειται για δύο αυτόνομες σφαίρες δράσης. Δεν είναι τυχαίο εξάλλου, ότι οι Ταλιμπάν διόλου δεν ενδιαφέρθηκαν για τη ρύθμιση της κοινωνικής και οικονομικής ζωής όταν ανέλαβαν την εξουσία στο Αφγανιστάν ενώ ανέπτυξαν μια ισχυρή θρησκευτική αστυνομία που επέστρεψε την τήρηση της sharia. Αναλόγως εξηγείται και το γεγονός ότι οι νέο-φονταμενταλιστές, με την εξαίρεση των οπαδών της τζιχάντ, μπορούν πιο εύκολα να ζήσουν σε καθεστώτα όπως της Σαουδικής Αραβίας ή σε χώρες της Δύσης, απ' ότι οι Ισλαμιστές.

Υπό το πρίσμα αυτό, ο νέο-φονταμενταλισμός είναι η προσαρμογή της θρησκείας στις εκκοσμικευμένες συνθήκες ζωής και η διάσωσή της, μέσω της επιστροφής στο «αγνό» Ισλάμ, από την καταστροφική και διεφθαρμένη επιρροή της πολιτικής. Ο μετα-Ισλαμισμός, σύμφωνα με τον Roy, ανθεί εκεί όπου οι δυο αυτές σφαίρες σε καμία περίπτωση δεν τέμνονται, δηλαδή κυρίως στη Δύση αλλά και σε κοσμικές μουσουλμανικές χώρες, μετατρέποντας την θρησκεία από ένα κοινωνικό φαινόμενο σε μια ατομική άσκηση εφόσον η θρησκεία έχει απολέσει την αρμοδιότητά στον κοινωνικό τομέα ή αν ακόμα την έχει οι θεσμοί διαμεσολάβησης έχουν χάσει την θελκτικότητά τους.

Ο συγγραφέας συμπληρώνει το προαναφερθέν σχήμα που σηματοδοτεί το ρήγμα μεταξύ της πολιτικής και του Ισλάμ και ως συνέπεια αυτού την κρίση των παραδοσιακών-επίσημων θρησκευτικών θεσμών (π.χ. Ulama) και την ατομικιστική προσέγγιση της θρησκείας, με μια κοινωνιολογική εξέταση τόσο του ίδιου του μηνύματος του νέο-φονταμενταλισμού όσο και των χαρακτηριστικών των αποδεκτών αυτού του μηνύματος και των κοινωνικών συνθηκών μέσα στις οποίες αυτό το μήνυμα γίνεται τόσο ελκυστικό σ' αυτούς.

Έτσι, για να μπορέσει ο μετα-ισλαμισμός να πάρει τη μορφή του νέο-φονταμενταλισμού και όχι απλώς μια στροφή προς ένα μεγαλύτερο συντηρητισμό -τόσο θρησκευτικό όσο και κοινωνικό- πρέπει να συντρέξουν κάποιες προϋποθέσεις που θα δημιουργήσουν στους θρησκευόμενους την αντίληψη μιας μειονότητας απειλούμενης από τους ανήθικους και διεφθαρμένους «άλλους». Εδώ η ομοιότητα με τους Πουριτανούς πρώτους αποίκους στις ΗΠΑ και τη νέα συντηρητική χριστιανική δεξιά ή τους Εβραίους υπερ-ορθόδοξους είναι παραπάνω από εμφανής. Δηλαδή το προαπαιτούμενο είναι αυτά τα άτομα να αυτοπροσδιοριστούν ως μειονότητα από την άποψη θρησκευτικότητας -ή και θρησκοληψίας- μέσα σε μια αφιλόξενη μη-μουσουλμανική αλλά και μουσουλμανική -αν και όχι γνήσια κατά την άποψή τους- κοινωνία.

Η Δύση είναι η κοιτίδα του νέο-φονταμενταλισμού γιατί παρέχει τις συνθήκες για κάτι τέτοιο. Γεγονός είναι ότι αυτός προσελκύει μετανάστες δεύτερης και τρίτης γενιάς και φοιτητές που έρχονται στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ από τις μουσουλμανικές χώρες, άτομα δηλαδή που έχουν επαφή με τη Δύση και έχουν δεχτεί σημαντική επιρροή από αυτήν, χωρίς να νοιώθουν ότι ανήκουν σ' αυτή. Αφενός είναι μια μάζα με έντονη -γεωγραφική- κινητικότητα και αφετέρου έχει υποστεί πολιτιστική αλλοτρίωση από τις παραδοσιακές μουσουλμανικές κουλτούρες των γονιών τους. Δηλαδή, έχουν χάσει την πολιτιστική αναφορά στις χώρες καταγωγής τους ενώ την ίδια στιγμή δεν έχουν δημιουργήσει μια νέα ταυτότητα στα νέο τους περιβάλλον. Ο νέο-φονταμενταλισμός έτσι στοχεύει σε άτομα και όχι κοινότητες, που αμφισβητούν το ρόλο τους και τη θέση τους μέσα στην κοινωνία, είτε απόκληρους στα γκέτο της πόλης και τις φυλακές, είτε φοιτητές και γενικά μορφωμένους νέους που δεν νοιώθουν να ταιριάζουν αλλά και να γίνονται δεκτοί στην Δύση.

Έτσι, το Ισλάμ τους παρέχει την ευκαιρία της απόκτησης μιας νέας ταυτότητας που παίρνει ενίοτε τη μορφή του μέλους της εμπροσθοφυλακής, της αντι-ιμπεριαλιστικής «πρωτοπορίας» μιας απροσδιόριστης, ελαστικής και χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς ummah που περιλαμβάνει τους πραγματικούς πιστούς. Ο Roy δεν παραλείπει να τονίσει την επαναστατικότητα του μηνύματος του νέο-φονταμενταλισμού που λειτουργεί και ως ένα αναπλήρωμα του κενού που άφησε η επαναστατική αριστερά τα τελευταία χρόνια. Η νεολαία που προσελκύεται από αυτό το μήνυμα πολλές φορές το κάνει ως ένα μέσο αντίδρασης, επαναστατικής δυναμικής και έκφρασης. Για αυτόν το λόγο υιοθετεί σε μεγάλο βαθμό εμφάνιση, ρούχα και συμπεριφορά με έντονη συμβολική σημασία και την οποία τη διοχετεύει μέσω μιας νεανικής «υποκουλτούρας» των γκέτο η οποία παρεμπιπτοντος πολύ συχνά παίζει το ρόλο του μέσου προσέγγισης και «στρατολόγησης». Ο σχετικά μεγάλος αριθμός προσηλυτισμένων εξηγείται από αυτό το συνδυασμό της αναζήτησης μιας ταυτότητας ή της αλληλεγγύης μιας ομάδας ή κοινότητας και τη γοητεία της επαναστατικότητας αυτού του είδους του Ισλάμ.

Η ειρωνεία είναι ότι η ίδια η Δύση συντελεί σ' αυτήν την τάση με το να αναφέρεται σε μια μουσουλμανική κοινότητα, μια μουσουλμανική εκκλησία ή ακόμα και μια μουσουλμανική κουλτούρα και όχι στις επί μέρους εθνικές κοινότητες που, εξάλλου, πρεσβεύουν «διαφορετικά Ισλάμ», ενώ την ίδια στιγμή φτάνει στο σημείο να αποδίδει κάποια κοινά ανθρωπολογικά χαρακτηριστικά στους μουσουλμάνους. Ο νέο-φονταμενταλισμός με το να επιστρέφει στις βάσεις της θρησκείας αρνείται τα διαφορετικά είδη Ισλάμ «χρωματισμένα» από τις τοπικές παραδόσεις και τον εθνικό πολιτισμό. Μέσω κάποιων βασικών κανόνων και αρχών, που αποσκοπούν στη μίμηση του τρόπου ζωής του Μωάμεθ, απαλλαγμένων από τη φιλοσοφία, τη λογοτεχνία, τη θεολογία και το Σουφισμό, δημιουργείται μια απέρριπτη πίστη που μπορεί να προσαρμοστεί και να λειτουργήσει σε ριζικά διαφορετικό περιβάλλον πέρα από οποιαδήποτε σύνδεση με κάποια γεωγραφική περιοχή, κουλτούρα ή γλώσσα, αρνούμενο ωστόσο να αποδεχτεί και να προσαρμοστεί σε αυτό το διαφορετικό περιβάλλον, δηλαδή ένα Ισλάμ πραγματικά παγκοσμιοποιημένο.

Μέσα σ' αυτή τη κοινότητα-μειονότητα το άτομο αναγκάζεται μονίμως να ορίσει και να εξηγήσει αυτή τη νέα ταυτότητα: *τι είναι το Ισλάμ για αυτόν, πως πρέπει να πράξει σε μια δεδομένη κατάσταση σύμφωνα με το Ισλάμ όταν «βομβαρδίζεται» από μη ισλαμικές συνθήκες και πειρασμούς.* Καλείται συνέχεια να δώσει απαντήσεις με αποτέλεσμα να είναι μαθητής και αυτοδίδακτος δάσκαλος ταυτόχρονα καθώς δεν υπάρχει κάποια εξουσία να ορίσει και να επιβάλλει τις σωστές θρησκευτικές νόρμες, δεδομένου και του ότι η συμμετοχή στην κοινότητα είναι εθελοντική, με αποτέλεσμα η δομή αυτής της κοινότητας να είναι έντονα αντι-ιεραρχική. Αυτή η τάση ενισχύεται από τη γενικότερη παρακμή θεσμών όπως οι ulama, είτε λόγω έλλειψης ανθρώπινου δυναμικού στις δυτικές χώρες για να επανδρώσουν αυτούς τους θεσμούς είτε λόγω της αδυναμίας τους να ανταποκριθούν στις ανάγκες και τα προβλήματα των Μουσουλμάνων της Δύσης, και εκπαιδευτικών ιδρυμάτων όπως οι madrasas.

Στο σημείο αυτό γίνεται εμφανής η σημασία του Ιντερνέτ για την ανάπτυξη και τη λειτουργία αυτής της παγκοσμιοποιημένης κοινότητας. Δεδομένου ότι οι παραδοσιακοί δεσμοί μετάδοσης της γνώσης έχουν χαθεί από τη στιγμή που υπάρχει ολική άρνηση της παραδοσιακής κουλτούρας και της γνωστικής μήτρας που αυτή θα παρείχε σε συνδυασμό με την αμφισβήτηση των παραδοσιακών θεσμών γνώσης, το Ιντερνέτ παίρνει τη μορφή ενός απέραντου δικτύου γνώσης και αλληλεγγύης παράλληλα με μια επιβεβαίωση της νέας ατομικοποιημένης ταυτότητας-προσωπικότητας. Ο Roy φαίνεται να αναγνωρίζει την τεράστια σημασία που το τελευταίο παίζει στη διαμόρφωση της κοινότητας και της «ιδεολογίας» του νέο-φονταμενταλισμού. Οι πηγές που χρησιμοποιεί και οι παραπομπές που κάνει είναι ως επί το πλείστον από το Ιντερνέτ.

Ο Roy είναι πολύ προσεκτικός στο να μην κατηγοριοποιήσει τα διάφορα κινήματα σε μεγάλες γενικές κατηγορίες αλλά προσπαθεί να κάνει σαφείς διαχωρισμούς μεταξύ τόσο των Ισλαμιστών και των νέο-φονταμενταλιστών όσο και όσον αφορά τους δεύτερους μεταξύ των «μετριοπαθών» και των ριζοσπαστών οπαδών της jihad. Οι νέο-φονταμενταλιστές έχουν μια πεσιμιστική αντίληψη του κόσμου, που προσεγγίζει την έννοια της jahilya που είχε αναπτύξει ο Qutb, εναποθέτοντας όλες τους τις ελπίδες στον Θεό τονίζοντας την έννοια της σωτηρίας κάτι που τους φέρνει πολύ κοντά στους υπερ-ορθόδοξους Εβραίους. Σε αντίθεση με τους Ισλαμιστές η λύση δεν είναι η πολιτική δράση με απώτερο σκοπό το ισλαμικό κράτος αλλά η dawah (κήρυγμα) και ενίοτε η jihad.

Ο Roy μελετά εις βάθος την εξέλιξη των οπαδών της τζιχάντ από την πρώτη γενιά που προήλθε από χώρες της Μέσης Ανατολής και πολέμησε στο Αφγανιστάν μέχρι τη σημερινή δεύτερη γενιά που εμπεριέχει τους δυτικούς νέο-φονταμενταλιστές που αναφέρθηκαν παραπάνω. Αυτοί οι πολεμιστές έχουν κόψει κάθε δεσμό με τη χώρα προέλευσής τους και πηγαίνουν να πολεμήσουν σε άλλες μουσουλμανικές χώρες ή χώρες με μουσουλμανικές μειονότητες στα πλαίσια αυτού που ο Roy ονομάζει «περιφερειακή τζιχάντ» ενώ απουσιάζουν πλήρως από τις συγκρούσεις της Μέσης Ανατολής. Αυτό εξηγείται από το γεγονός ότι περιοχές όπως το Κόσσοβο, η Βοσνία, η Τσετσενία είναι «παρθένες περιοχές» όπου έχουν περισσότερες πιθανότητες να επηρεάσουν τη φύση του αγώνα αλλά και την κοινωνία σε αντίθεση με τις τοπικές συγκρούσεις που εκτυλίσσονται στα πλαίσια μιας αναπτυγμένης εθνικιστικής ατζέντας, ένα πεδίο ελάχιστα πρόσφορο για τις ιδέες των νέο-φονταμενταλιστών. Κάτι που ωστόσο δεν μπόρεσαν να επιτύχουν ούτε στην «περιφέρεια» όπου και εκεί οι εθνικές προτεραιότητες επικράτησαν των διεθνιστικών.

Ο Roy στο τέλος του βιβλίου εξετάζει τις προβληματικές πτυχές τόσο της νέο-φονταμενταλιστικής τάσης των οπαδών της τζιχάντ και ειδικότερα της Al-Qaeda όσο και της δυτικής αντίδρασης και μεθόδων αντιμετώπισης. Η Al-Qaeda δεν είναι επαναστατικό κίνημα τόσο από την άποψη μεθόδων όσο και αποτελεσμάτων. Δεν έχει στρατηγική και αυτό γίνεται ολοένα πιο εμφανές τα τελευταία χρόνια. Η πτώση των Ταλιμπάν της στέρησε ένα σημαντικό άσυλο και καταφύγιο για την εκπαίδευση των μαχητών της αλλά και σε καθαρά συμβολικό επίπεδο. Η καταστροφή των ΗΠΑ δεν φαίνεται και τόσο εφικτή ενώ η «Ισλαμοφοβία» της Δύσης έχει φέρει τον εκεί μουσουλμανικό πληθυσμό σε στάση άμυνας και νομιμοφροσύνης αντί να πυροδοτήσει ένα κύμα παγκόσμιας τζιχάντ. Ακόμα και οι υποστηρικτές της αρχίζουν να διερωτούνται μήπως η τζιχάντ πρέπει να περιμένει και να πάρει τη θέση της τουλάχιστον προς το παρόν η dawah. Βέβαια, το άνοιγμα προς τις μάζες σημαίνει την κάθοδο στην πραγματικότητα που αναμφισβήτητα θα αλλοιώσει το νέο-φονταμενταλιστικό μήνυμα που ανθεί, όπως και η κάθε είδους «αγνότητα», σε συνθήκες γκέτο.

Από την άλλη, η Δύση βρίσκεται η ίδια σε μια αναζήτηση ταυτότητας υπό τις ίδιες συνθήκες που συντέλεσαν στην ανάπτυξη του νέο-φονταμενταλισμού και παράγει και αυτή τέτοιου είδους στάσεις και αντιλήψεις που συνδέονται κατά βάση με τον Προτεσταντισμό και αντιλαμβάνονται τον κόσμο ως ένα μανιχαϊστικό δίπολο με βάση την πίστη και όχι ως ένα κοινό σύστημα αξιών, μια κοινή κουλτούρα, που λειτουργεί ανεξάρτητα και πέρα από την πίστη, κάτι που για παράδειγμα, κατά τον Roy, χαρακτηρίζει τον Καθολικισμό. Την ίδια στιγμή η συζήτηση για την αντιμετώπιση αυτού του φαινομένου εδράζεται τις περισσότερες φορές σε ένα συνονθύλευμα άσχετων και ανιστόρητων προσεγγίσεων που δρουν μέσα σε μια σύγχυση διαφορετικών ιστορικών και πολιτισμικών παραδειγμάτων. Με βάση τις ίδιες αντιλήψεις ο μηχανισμός αντιμετώπισης αυτού του φαινομένου που σχηματίστηκε μετά από την 9/11 δεν αντιλαμβάνεται τον παγκοσμιοποιημένο και αποεδαφοποιημένο χαρακτήρα της τζιχάντ και επιμένει να το μεταφράζει υπό το πρίσμα του κρατοκεντρικού παραδείγματος με όρους εδάφους και κρατών. Ενώ η επέμβαση στο Αφγανιστάν μπορεί να εμπεριέχει κάποια λογική, έκτοτε η στρατηγική του «πολέμου κατά της τρομοκρατίας» κάπου χωλαίνει. Ο Roy πολύ σωστά σημειώνει ότι η παγκόσμια τζιχάντ δεν αντιμετωπίζεται με επεμβάσεις και στρατό αλλά μέσω των υπηρεσιών πληροφοριών και της αστυνομίας, ενώ συμπερασματικά υπενθυμίζει ότι η τρομοκρατία είναι μόλις ένα σύμπτωμα του παγκοσμιοποιημένου Ισλάμ και η αποσπασματική ανάλυσή της δεν προσφέρει κανένα αξιόλογο αποτέλεσμα αν δεν εξεταστεί το γενικότερο πλαίσιο της σχέσης όλων των θρησκειών με την εκκοσμίκευση, τον ατομικισμό, τον πολιτισμό και την πολιτική.

ΣΥΝΤΟΜΕΣ ΕΙΔΗΣΕΙΣ

Putin καλεί Hamas

Το αναπάντεχο άνοιγμα του Προέδρου Putin απέναντι στη Hamas για διενέργεια συνομιλιών έπεσε σαν βόμβα στο Ισραήλ, το οποίο επιθυμεί οι μεγάλες δυνάμεις να μπούκοτάρουν τη Hamas, τουλάχιστον μέχρι να αναγνωρίσει το κράτος του Ισραήλ και να ανακηρύξει τη βία. Οι Ισραηλινοί ισχυρίζονται ότι η πρόσκληση αυτή του Putin θα μπορούσε να υπονομεύσει την προοπτική ειρήνευσης. Ανώτατοι Ρώσοι αξιωματούχοι, από την άλλη, αναφέρουν σαν επιχείρημα ότι «η Hamas είναι στην εξουσία και αυτό είναι γεγονός», και δεύτερον, ότι «απέκτησε την εξουσία ως αποτέλεσμα ελεύθερων δημοκρατικών εκλογών». Επιπλέον, η Γαλλία εμφανίστηκε να συντάσσεται με τη Ρωσία στο διπλωματικό μέτωπο. Τέλος, η Ρωσία προβλέπει ότι και άλλα δυτικά κράτη θα ακολουθήσουν την ίδια και θα διαπραγματευτούν με Hamas.

Οι αγορές πετρελαίου παίρνουν μαθήματα

Όλα τα προγνωστικά που είχαν ανακοινωθεί στα τέλη 2003 και αρχές 2004 σχετικά με τις τιμές του πετρελαίου, την παγκόσμια ζήτηση πετρελαίου και τη παγκόσμια παραγωγή πετρελαίου υπήρξαν λάθος και μάλιστα με μεγάλη απόκλιση. Για παράδειγμα, στα τέλη 2003, το International Energy Agency προέβλεψε ότι η παγκόσμια ζήτηση το 2004 θα ήταν 79,6 mb/d. Η πραγματική ζήτηση το 2004 ήταν κατά 2,85 mb/d μεγαλύτερη και έφθασε τα 82,45 mb/d. Στις αρχές 2004, ο ίδιος οργανισμός προέβλεψε ότι οι μέσες τιμές πετρελαίου του τέλους 2004 θα ήταν \$24,25/βαρέλι σε κανονικές συνθήκες και \$32/b στην περίπτωση υψηλής ανάπτυξης. Ο πραγματικός μέσος όρος στα τέλη 2004 ήταν όμως \$43,48/βαρέλι.

Συμφωνίες Ινδίας- Σαουδικής Αραβίας

Οι σχέσεις Ινδίας – Σαουδικής Αραβίας προωθήθηκαν ιδιαίτερα με την υπογραφή 15 συμφωνιών, συμπεριλαμβανομένου ενός αντιτρομοκρατικού συμφώνου το οποίο αποτέλεσε ορόσημο, τη δεύτερη ημέρας της ιστορικής επίσκεψης του Βασιλιά Abdullah στη χώρα

Σημαντικές οικονομικές στιγμές

- ⊗ Το Bahrain βρέθηκε στην κορυφή του Αραβικού Κόσμου με 5% πραγματική οικονομική ανάπτυξη στη διάρκεια του 2005, σύμφωνα με αναφορά του ESCWA, ακολουθούμενο από τα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα και την Αίγυπτο με 6% έκαστος.
- ⊗ Η Etisalat, ο μόνος φορέας τηλεπικοινωνιών των Ηνωμένων Αραβικών Εμιράτων, σχεδιάζει να εισέλθει στην Αφγανική αγορά τηλεπικοινωνιών.
- ⊗ Ως αποτέλεσμα της εισδοχής της στον Παγκόσμιο Οργανισμό Εμπορίου, η Σαουδική Αραβία συμφωνεί να ανοίξει τον τομέα της ασφάλειας σε ξένους επενδυτές.

I.I.R.S

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ
ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ &
ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
Χιλλ 3-5, 105 58 Αθήνα
Τηλ.: 210 33.12.325 Fax.: 210 33.13.575
Δικτυακός χώρος: www.idis.gr

ΣΥΝΤΟΝΙΣΤΗΣ
Σωτήρης Ρούσσος

ΕΠΙΜΕΛΗΤΡΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ
Στέλλα Σημαντηράκη

ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ ΤΕΥΧΟΥΣ
Στέλλα Αθανασούλια
Μαρίνα Ελευθεριάδου
Αναστασία- Μαρία Καλλιγά
Στέλλα Σημαντηράκη
Ηλίας Τασόπουλος